

A „REJTŐZKÖDŐ” REMÉNYVÉTEL A NÉMET MAGÁNJOGBAN

BENKE JÓZSEF

bírósági titkár (Pécsi Ítéltábla)
egyetemi adjunktus (PTE ÁJK)

Első megdondolásra érdekes jogtörténeti 'fordulat', hogy éppen annak az államnak a polgári jogi kódexe tartotta fenn – méghozzá tudatosan – csupán hallgatólagos módon a reményvétel római identitású intézményét, amelynek 'magánjoga' századokon keresztül első számú letéteményese volt egyfelől a jus commune római jog talapzatára történő felépítésének, másfelől a pandektisztika végső soron bekövetkezett apoteózisának.

Nem mellőzhető ezek után annak rövid összefoglalása, hogy (1) a római jurista (Pomponius) géniusza mely tényállásokra találta ki a remény adásvételének jogi lehetőségét, továbbá, hogy (2) néhány későbbi jogtudós, ill. a jusztiniánuszi kodifikáció ennek alapján milyen esetekre terjesztette ki e jogi konstrukció hatályát (még ha olykor tilosnak minősítette is az adott ügyletet), s végül hogy (3) melyek azok a kázusok, amelyek analógnak tekintendők az előzőekkel, noha a római jurisperitus – mindig okkal – nem azonosította reményvételként azokat.

Az (1) csoportba tartozó 'valódi' vagy 'eredeti' reményvétel tehát valamely – foglással (hal-, madár-, vadfogás) vagy egyéb módon (a későbbi századokban valamilyen haszonvételi jog alapján), de pusztá birtokbavétellel elsajátítható – dolog(összesség) jövőbeli fogásának előre meghatározott vételáron, a fogás eredményétől függetlenül feltétlen vételárfizetési kötelezettséggel történő megvétele.¹

A (2) csoport megengedett ügyletei: függő hatályú kötelmi követelés átruházása a feltétel függése alatt,² jövőbeli kereset átruházása,³ valamint hagyaték oly módon történő eladása, hogy a felek megegyezése szerint az eladó nem szavatol örökös minőségéért és/vagy az eladott hagyaték aktív vagyoni jellegéért.⁴ A (2) osztályba sorolható

¹ Ld. Digesta Iustiniani (D.) Pomponius (Pomp.) D. 18,1,8,1; Ulpianus (Ulp.) D. 19,1,11,18; Celsus (Cels.) D. 19,1,12.

² Vö. Institutiones Iustiniani (I.) 3,15,4; Ulp. D. 18,4,17; Gaius (Gai.) D. 35,2,73,1.

³ Ld. Ulp. D. 50,16,54; Codex Iustiniani (C.) 8,53,3.

⁴ Vö. Ulp. D. 18,4,11; Paulus (Paul.) D. 18,4,13.

tilos ügylet ugyanakkor a sportoló jövőbeli díja reményének zálogjoggal történő megterhelése,⁵ mely esetben ugyan a remény nem adásvétel tárgya, mégis itt említendő az eset, mert a jogügylet (zálogszerződés) tárgya maga a remény.

A (3) *csportba* tartozik végül: a szökött rabszolgák eladása szökésük ideje alatt (tilos ügylet),⁶ a per alatt álló ingatlan eladása,⁷ ill. a csődvagyonok adásvétele,⁸ valamint a hagyatékvétele egyes kockázatos esetei,⁹ továbbá a kötelmi követelés visszterhes átruházása a behajthatóságért való szavatosság előzetes kizárásával,¹⁰ ill. a haszonélvezeti jog gyakorlásának visszterhes átengedése.¹¹

Mindezek rövid összefoglalása azért nem volt mellőzhető, mert a magyar magánjog tudománya nem a helyén kezeli a „valódi” – római „találmányként” tekintetbe vendő – reményvételt, ezért a fenti felsorolás és osztályozás nem más, mint a jelen vizsgálatok *tárgyának* körülhatárolása.

I. A reményvétel a BGB tervezeteiben

Még különösebb, hogy az említett „silence” a BGB-nek már az I. tervezetére nézve is igaz, amellyel szemben egyebek mellett éppen az volt az egyik legerősebb kritikai megjegyzés, hogy kevésbé német, s túlságosan pandektista szellemiségű. *Gierke* rendkívül lesújtó hangvételű¹² – pl. „jogegységesítési vakhit”-et emlegető¹³ – kritikája szerint az I. tervezet nem több, mint „paragrafusokba öntött pandekta-kivonat”,¹⁴ avagy *Bähr* szavaival élve: „*kleiner Windscheid*”.¹⁵

A reményvétellel kapcsolatos rendelkezéseket a kódexből kiejtő jogalkotói álláspont mindhárom tervezetben, így a végleges anyagban is fenntartatott. A *windscheidi* tervezet 459. §-hoz írott indokolásának utolsó passzusa szerint tehát:

„Der Entwurf giebt keine Bestimmungen über den sog. Hoffnungskauf (emptio rei speratae, emptio spei oder aleae, bedingter, unbedingter Hoffnungskauf). Solche sind überflüssig, insoweit derartige Verträge nach den allgemeinen, bezw. nach den für den Kaufvertrag geltenden Rechtsnormen zu beurtheilen sind. Das

⁵ Vö. C. 8, 16, 5.

⁶ Ld. D. 48, 15, mult.; C. 9, 20, 6.

⁷ Vö. Institutiones Gai IV, 117.

⁸ Ld. D. 42, 8, mult.

⁹ Ld. Paul. D. 18, 4, 7; Pomp. D. 18, 4, 1; Paul. D. 18, 4, 13.

¹⁰ Vö. Hermogenianus D. 21, 2, 74, 3; Ulp. D. 18, 4, 4; Paul. D. 18, 4, 5.

¹¹ Ld. Paul. D. 18, 6, 8, 2.

¹² „Nichts wäre gefährlicher, nichts unseren Kindern und Enkeln verderblicher, als wenn bei der Neuordnung unseres bürgerlichen Rechtes eine derartige Stimmung den Ausschlag gäbe.” Ld. OTTO GIERKE: *Der Entwurf eines bürgerlichen Gesetzbuchs und das deutsche Recht*. Leipzig: Dunker&Humblot, 1889, 4.

¹³ „Einheitsfanatismus”. Ld. GIERKE (1889) i. m. 5.

¹⁴ „...ist in seinem letzten Kern ein in Gesetzesparagrafen gegossenes Pandektenkompodium.” Ld. GIERKE (1889) i. m. 2.

¹⁵ OTTO BÄHR: *Zur Beurtheilung des Entwurfs eines bürgerlichen Gesetzbuchs für das Deutsche Reich*. München: 1888. 327. Hivatkozta: ULRICH FALK: *Ein Gelehrter wie Windscheid. Erkundungen auf den Feldern der sogenannten Begriffsjurisprudenz*. Frankfurt-am-Main: Klostermann, 1999, 6.³⁵

*juristische Wesen dieser Verträge als gewagter Geschäfte bedingt aber auch die Anwendung anderer Rechtsnormen, und in dieser Richtung sind durchgreifende allgemeine Bestimmungen nicht angängig. Von selbst versteht sich übrigens insbesondere auch in Ansehung dieser Verträge, daß die Autonomie der Parteien nur so weit reicht, als das Gesetz ihr keine Schranken setzt.*¹⁶

Az indokolás szerint a reményvétellel kapcsolatban a tervezet azért nem tartalmaz rendelkezéseket, mert az egyszerűen *felesleges*. Egyfelől ti. az ilyen ügyletek helyes megítélésére a *szerződés általános* és az *adásvétel különös* szabályai alkalmasak, másfelől az ügyletkötés lehetőségét a *szerződő felek szabadsága* kellően megalapozza az *egyéb* – a kockázati ügyletek jogi lényegét meghatározó – *jogszabályok* keretei között.

Az utolsóként kiemelt „egyéb jogszabályok” tekintetében az I. tervezet indokolása¹⁷ egyrészt a *tilos ügyletekre* (§§ 105–106¹⁸), másrészt a szerződések *tilos, lehetetlen, jó erkölcsbe ütköző, forgalomból kivett* tárgyaira (§ 344¹⁹), harmadrészt pedig az *életjáradéki szerződésre* (§§ 660–661²⁰) utal át.

Mindebből természetesen nem vonható le következtetés arra, hogy a reményvétel tilos ügylet lenne, hiszen az utalással érintett normák közvetve sem tartalmazznak abban a tekintetben semmit, hogy a szerződéskötéskor nem létező dologra vagy annak kvázi a reményére nézve kötött ügylet jogszabályba vagy a jó erkölcsbe ütközően tilosként, ill. lehetetlen szolgáltatásra irányulóként semmis volna.²¹ Az indokolás ugyanitt felhívja továbbá a *Reichsgericht* polgári ügyekben kelt – még az ALR-re alapított – ítéleteit, amelyek a reményvételnek minősített állami szerencsejátékkal kapcsolatosak.²²

A tervezetnek a játék és fogadás címet viselő XV. fejezete (§§ 664–665²³) – a BGB *hatályos* szövege az „*Unvollkommene Verbindlichkeiten*” cím alatt, szintén az életjáradék után – tárgyalja mind a nem állami játék és fogadás, mind pedig az államilag szervezett szerencsejátékok témakörét. A nem állami játékügyletek, ill. az azokra különféle jogcímen vagy váltóval, tartozáselismeréssel nyújtott fedezetek természetes, egyszerű kötelmek, melyekből követelés nem keletkezik (perindítás esetén kifogás emelhető), de az önkéntes teljesítés sem követelhető vissza (*obligatio naturalis*). Tilos és semmis a játék akkor lesz, ha pl. célja vagy módja folytán kifejezetten jogszabályba vagy a jó erkölcsbe ütközik, ez azonban az általános szabályokból (§ 105) is folyik. *Önmagában* a szerencsejáték tehát nem jogellenes, így nem érvénytelen. Az engedélyes játékügyle-

¹⁶ Vö. *Motive zu dem Entwurfe eines Bürgerlichen Gesetzbuches für das Deutsche Reich*. Bd. II. Berlin/Leipzig: Guttentag, 1888, 320.

¹⁷ *Motive* II, 320¹.

¹⁸ *Motive zu dem Entwurfe eines Bürgerlichen Gesetzbuches für das Deutsche Reich*. Bd. I. Berlin/Leipzig: Guttentag, 1888, 210–212.

¹⁹ *Motive* II, 176–178.

²⁰ *Motive* II, 635–642.

²¹ A 344. § indokolásánál említi csupán, hogy a követelések átruházása esetében szavatol az átruházó a követelés létezéséért. Ez azonban – különösen a római jogi fejezetben írtakra tekintettel – nem áll ellentétben a fentiekkel. Vö. *Motive* II, 177.

²² *Motive* II, 320¹: *Entscheidungen des Reichsgerichtes in Zivilsachen* Bd. VI.¹ 79 és Bd. XIV.¹ 21.

²³ *Motive* II, 643–649.

tekből származó követelés kielégítését a törvény ugyanakkor nyilván jogilag védendő érdeknek tekintve rendes, peresíthető kötelemként szabályozza.²⁴

A valódi kérdés ezek után az, hogy a reményvételt játékügyletnek tekinti-e a tervezet és indokolása. E téren jelentős tény, hogy a tervezet láthatólag nem számol a szerencse-, avagy kockázatos szerződések (*Glücks- oder aleatorische Verträge*) homogenitásával, ekként legáldefiníciót sem alkot a számukra, noha elismeri, hogy azt valamennyi fontos bel- és külföldi elődje megtette. A tárgyalat fejezet nem tartalmaz tehát meghatározást, de az aleatórius szerződésekre irányadó közös szabályokat sem: a fent írtak ekként tehát kizárólag a játékügyletekre vonatkoznak.²⁵

Annak megítélését továbbá, hogy az adott ügylet vagy jogvita szubszumálható-e a fejezet hatálya alá, kifejezetten a *jurisprudentia*, ill. a *jurisdictio* letéteményeseire bízta. Részben nyilvánvalóan ebből is következik, hogy a tervezet az áru-, ill. az értéktőzsdei különbözeti ügyletekről (Differenzgeschäfte) is hallgat. Az indokolás kiemeli, hogy a tőzsdére bevezetett áruk vagy értékpapírok *valódi* megszerzésére irányuló háttérös ügyletekben a szerződés tárgya maga az áruk vagy papírok szolgáltatása, ekként azok természetesen követelhetők, peresíthetők. A differenciálügylet azonban nem tartalmaz ilyen „szerzési” elemet, ezért az Entwurf felveti a kérdést, hogy az a szerencseszerződések közé sorolandó-e. A választ azonban nyitva hagyja, és a kereskedelmi törvény (HGB) idő közben több okból szükségessé vált revíziója körébe utalja. A végleges, III. tervezet felvette végül a játékügyletek körébe (§ 764), azonban a passzust a német kötelmi reform keretében 2002. június 1. napjával a tőzsdei törvény (BörsG) könnyebb alkalmazhatósága végett hatályon kívül helyezték.²⁶

A tervezet hivatalos indokolásának e rendszertani elemzése során tehát megállapítható, hogy a reményvétel *egyfelől* nem tilos, hanem megengedett ügylet, *másfelől* pedig az ilyen szerződés nem peresíthetetlen *naturalis obligatiót*, hanem perrel érvényesíthető rendes kötelmet fakaszt. Amennyiben tehát az ügylet egyéb hibában nem szenved, a felek – autonómiájuk, szerződési szabadságuk alapján gyakorolt ügyletkötése során tett – akaratnyilatkozatainak egybeesésére érvényes kötelmet fakaszt.

Ezt követően nem szabad említés nélkül elismerni amellet sem, hogy a tervezet a reményvételt kétféle bontja: feltételes reményvételre (*emptio rei speratae*) és feltétlen reményvételre (*emptio spei* vagy *aleae*). Ez természetesen nem előzmények nélküli álláspont, hiszen a középkorban legkorábban a bizánci császár, VI. (Bölcs) Leó (886–912) hatalmas törvénytűvében, a *Bazilikában* (B. 19,1,7,1–2²⁷), majd „nyugaton” *Imeriusnál*

²⁴ Motive II, 643–644.

²⁵ Motive II, 643.

²⁶ Részletesen legújabbán ld. JOAKIM DINO DUDERSTADT: *Spiel, Wette und Differenzgeschäft (§§ 762–764 BGB) in der Rechtsprechung des Reichsgerichts und in der zeitgenössischen Literatur*. Frankfurt-am-Main: Lang, 2007, 175–237. Vö. GERHARD KÖBLER [rez.], *Zeitschrift für Rechtsgeschichte Germanistische Abteilung* 125 (2008) 909.

²⁷ Saját fordításban: „(1) Hasonlóképpen nem jön létre az adásvétel az eladott dolgok nélkül. Ugyanakkor a gyümölcsök és jövőbeli sarjadékok jogszerűen eladhatók, miként, ha a termés és a születés eladása történt volna, melyből oly kötelem keletkezik, hogyha az eladó akaratán kívüli okból elmarad az eredmény, az a megállapodás része [továbbá] (2) miként, amikor kockázatos vételt kötnek, ha a halásztól a fogását, vagy a méhbefogást vagy a konzultót, mit kiszórt, veszik meg: elperlésük lehetősége része az ügyletnek.” A görög eredetű és latin fordítását ld. GUSTAV ERNST HEIMBACH (ed.): *Basilicorum Libri LX*. Tom. II. Lipsiae: Barth, 1840, 258–259.

(SCI²⁸ 4,38,2²⁹) jelent meg a felosztás gondolati magva. Kiemelése azért lényeges, mert hazánk magánjogára is hatással volt ez a klasszifikáció.³⁰

Mindezek alapján megállapítható, hogy a német jogalkotás a maga hallgatólagos módján – hasonlóan a magyar ptk. 1900. évi tervezete – fenntartotta a reményvétel intézményét, hiszen az idevágó normák napjainkig nem változtak. Az ugyanakkor továbbbi kérdés, hogy a BGB e téren is megnyilvánuló magas absztrakciós foka milyen analógiák felismerését és a praxisba történő bevezetését tette lehetővé, ill. szükségesszerűvé, vagyis: az utókor jogalkalmazói és jogtudósai ezt a „csendet miként hallgatták”.

II. A reményvétel ideájával kapcsolatos kérdések a hatályos német magánjogban

1. A korai évek szakirodalma

A BGB külső szemlélő általi megítélése sem lehet mellékes, különösen, ha az pl. *Maitland*. Az angol jogtörténet atyamesterének – halála előtt egy évvel kifejtett – véleménye szerint a német magánjog kodifikációja annak elsődleges bizonyítéka, hogy a németiség gyökeres változáson ment keresztül. Ennek keretében az egykor „érelgős ködben álmodozó német” – a jogtudomány teljesítménye, a tervezetek társadalmi vitájának szélessége, s végül a törvényhozás példás gyorsasága folytán – az oroszlanokkal is birkózni képes, csodálatra méltó pragmatistává (amilyen a szerző szerint természetesen addig csak az angol volt) alakult át.³¹

A korai évek, vagyis a BGB 1900. január 1-jén történt hatálybalépését, egyben a pandektajog *Partsch* szerinti „elhalálózását”³² követő két évtized kézi- és tankönyv-, ill.

²⁸ *Summa Codicis Imerii*. Ld. HERMANN FITTING (Hrsg): *Summa Codicis des Irnerius*. Berlin: Guttentag, 1894.

²⁹ „Contrahitur enim solo consensu habita pretii conventionione, nisi emptio in scriptis contrahatur: tunc enim necesse est, ut scriptura completa et in mundum recepta sit pretium certum esse debet et in pecunia numerata, et hoc siue emptio pura siue conditionalis sit, item siue proprio arbitrio siue alieno pretium diffinitum sit: alioquin sine pretio nulla est emptio. item rei proprio non contrahitur emptio nisi respectu possessionis, uel eius rei que non est: si autem futura est, ut partus ancillae et fructus futuri, recte emuntur.” Ld. FITTING i. m. 114.

³⁰ Hazánk magánjogtudománya a XX. századi kodifikációs kísérletek során figyelemmel volt a német törvénykönyvre, ill. tervezeteire, indokolásukra, így nem meglepő, ha ez a osztályozás teret nyert a magyar jogtudományban, ítélkezési gyakorlatban és kommentárirodalomban. Azután az, hogy a reményvétel kifejezés helyett jogi műnyelvünk a rendkívül elavult „reményvásár” fogalmat alkalmazza annak „feltételes”-re és „feltétlen”-re történő felosztása során, már az osztrák törvénykönyvre, pontosabban annak Márkus-féle magyar kiadására mehet vissza.

³¹ „I can [remember the time] when it was ... plausible to paint the German as an unpractical, dreamy, sentimental being, looking out with mild blue eyes into a cloud of music and metaphysics and tobacco smoke. ... who evolved the camel out of the depths of his own inner consciousness, while the Englishman went forth to study the beast in the desert ... The eminently practical man is ... who does great things. The German has done some ... He has codified the ... most important part of his law ... What then happened gives us, so I think, good cause to admire ... our neighbours ...” Ld. WILLIAM FREDERIC MAITLAND: *The Making of the German Civil Code*. In *The Collected Papers of Fr. W. Maitland*. Vol. III. Cambridge UP, 1911, 475–476. és 481.

³² „Das Pandektenrecht ist tot, durch das BGB.” JOSEF PARTSCH: *Vom Beruf des römischen Rechts in der Heutigen Universität*. Bonn, 1920, 40.

kommentáriumairodalma – így pl. *Kuhlenbeck*,³³ *Crome*,³⁴ *Stadthagen*,³⁵ *Schuster*,³⁶ *Heilfron*,³⁷ *Matthiaß*,³⁸ és *Gierke*³⁹ – a reményvétel kérdéskörét tekintve *homogén* mind önmagában, mind pedig az idő közben „jobblétre szenderült” régi, pandektarendszerű tankönyvekhez képest. Mindez persze nem különös, mert a pandektisták, ill. a hatályos kódex kommentátorai között jelentékeny mértékű személyi átfedés is kimutatható.

A pandektisták és civilisták műveinek ez a homogenitása pedig abban áll, hogy: (1) az aleatórius szerződések között a „megszokottak” – a játékögyletek, az életjáradék, a biztosítás, a különbözeti ügylet – szerepelnek, (2) a reményvétel „felbukkanási helye” szintén a „szokásos”, vagyis az a jogügyleti, ill. a vételi tárgyak osztályozása körében található, végül (3) e civilista kézi- és tankönyvek sem kényeztetik el az olvasót a jogi praxisban felmerült analógiák bemutatásával. Utóbbi körében megjegyzendő pl., hogy egyedül *Dernburg* (utalván *Endemannra*) hivatkozik arra az élő ügyleti gyakorlatra, hogy a Balti-tengernél a halászati forgalomban a római jogban megismert halfogás-vétel az uralkodó.⁴⁰

2. Az analógiák helyzete az újabb szakirodalomban

Ezekhez képest a modern német vételjogi szakirodalom és a BGB nagy kommentáriumairodalma már teljesen elszakadt a pandektisztika fenti eredményeitől, és magas fokú absztrakciós készsége, ill. analógiaérzékenysége folytán a reményvétel ideáját megtisztította a századok alatt ráakódott dogmatikai „sallangoktól”, így pl. a játékögyletek vagy a spekulatív kereskedelmi ügyletek helytelen párhuzamaitól. Másfelől ugyanakkor még a nyilvánvaló analógiákra – pl. hagyatékvétele és a szavatosság nélküli követelésát ruházás, ill. a haszonélvezet gyakorlásának visszterhes átengedése – sem utalnak.

Ez azonban minden bizonnyal arra vezethető vissza, hogy a kommentárokat mégis csak megköti a BGB hallgatása, melynek 651. §-a – összhangban a fogyasztási cikkek adásvételének és a kapcsolódó jótállás egyes vonatkozásairól szóló, 1999. május 25-i 1999/44/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvvel – csak azzal töri meg a *silence-t*, hogy kiterjeszti a vételi jog szabályait, különösen a kötelemszegési sankciók hatályát az előállítandó vagy gyártandó ingó dolgok szállítására irányuló ügyletek (*emptio rei futurae*) körére is.

³³ LUDWIG KUHLENBECK: *Von den Pandekten zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. 2. Theil, Berlin: Heymann, 1899, 247³, 325–329.

³⁴ CARL CROME: *System des deutschen bürgerlichen Rechts*. Bd. II. Tübingen: Mohr, 1902, 407–408., 827–838.

³⁵ ARTHUR STADTHAGEN: *Führer durch das Bürgerliche Gesetzbuch*. Stuttgart: Dietz, 1904, 188.

³⁶ ERNEST J. SCHUSTER: *The Principles of German Civil Law*. Oxford: Clarendon, 1907, 311–316.

³⁷ EDUARD HEILFRON: *Das bürgerliche Recht des Deutschen Reichs*. Berlin: Speyer&Peters, 1909, 432–433. és 825–864.

³⁸ MATTHIAS BERNHARD: *Lehrbuch des bürgerlichen Rechtes mit Berücksichtigung des gesamten Reichsrechtes*. Berlin: Häring, 1910, 268. és 357–362.

³⁹ OTTO GIERKE: *Deutsches Privatrecht*. In: *Systematisches Handbuch der Deutschen Rechtswissenschaft*. Hrsg. von KARL BINDING, Abt. 2 Teil 3 Bd. 3. Leipzig-München: Duncker&Humblot, 1917, 439³⁰ és 806–828.

⁴⁰ HEINRICH DERNBURG: *Das bürgerliche Recht des Deutschen Reichs und Preußens*. 4. Aufl. Bearb.: LEO RAAPE. Bd II. Halle an der Saale: Waisenhaus, 1915, 11., 140–144., 179–189.

Walter vételjogi nagymonográfiájában a vétel és a bérletfajok olykor igen nehéz elhatárolásával kapcsolatos – *Gaius*-ra visszavezethető (Inst. Gai III, 145) – problémafelvetésre hosszú fejezettel ad választ, melyben – a szokásos elhatárolások mellett – a vétel és a játék halmazi metszetébe egyetlen ügyletet helyez: a különbözeti (differenciális) ügyletet.⁴¹ Merőben helyesen újra s kifejezetten elválasztja egymástól a jövőbeli dolgok vételének esetében a dolog létrejöttének és az eladó birtokában létének kérdését, és a szerződést dologvételnak, nem pedig halasztott vételnak tekinti.⁴² Ehhez képest már különös, hogy a reményvételt (Hoffnungskauf) – melynek iskolapéldájaként a még meg nem született haszonállatok eladását említi – ide, a kifejezett *dologvételek* közé sorolja Walter. Megjegyzi, hogy a német felsőbbirósági gyakorlatban (pl. frankfurti Oberlandesgericht⁴³) előfordul pl. a sorsjegyvétel (Loskauf) esetében, hogy vételi tárgynak a feltételes kifejezési igényt tekintette a bíróság. E döntések helyességét vitatja, és a bizonytalan dolgok feltétlen árfizetés melletti megvételét a BGB szerinti játékuügyletek közé sorolja.⁴⁴

A legjelentősebb kommentárok – pl. a *Staudinger* (2005),⁴⁵ a *HKK* (2007)⁴⁶ és a *Palandt* (2010)⁴⁷ – az analógiák tekintetében az arra fogékony gyakorlat tükörképei.

A hagyatékvétel (*Erbschaftskauf*) tárgya természetesen a német jogban sem maga az örökös jogállás, hanem az öröklés folytán megszerezhető bizonytalan értékű vagyoniösszeg. Az áru tehát nem más, mint az eladói örökös *számolási alvagyona* vagy pedig a *nyugvó hagyatéka*. Noha a kommentárok rámutatnak, hogy a bizonytalanság számos öröklési jogi szempont (kitagadás, kiesés, új örökös társak előkerülése, hagyatéki hitelezők felbukkanása – §§ 2382–2383 – stb.) alapján igen nagyfokú, sőt kifejezetten kiemelik a jogszavatosság korlátozott és a kellékszavatosság teljesen kizárt voltát – a BGB § 2376 Abs. (1)–(2) alapján –, ugyanakkor még közvetve sem asszociálnak a reményvétel parallelítására. E téren a BGB 2373. §-a kockázatcsökkentő, hiszen az utóöröklés vagy a kiesés folytán bekövetkezett növedékek tekintetében megengedi annak az áruhoz történő hozzáolvadását, de csak kifejezett kikötéssel, ennek hiányában nem. A BGB 2380. §-a a hagyatéki vagyon dologi tárgyaiban bekövetkezett pusztulás vagy értékcsökkenés veszélyének a vevőre történő átszállását a *szerződéskötés* időpontjához köti csakúgy, mint a vagyon terheinek viselését és hasznainak megszerzését.

A *jogok és követelések kockázatos* (kizárt szavatosság melletti) átruházásának a XX. században sajátos piaca alakult ki, mely napjaink gazdasági-pénzügyi rendszerében új alapokon áll (és önmagában monografikus feldolgozást igényel). Annyi megjegyezhe-

⁴¹ GERHARD WALTER: Kaufrecht. In *Handbuch des Schuldrechts*. Hrsg. JOACHIM GERNHUBER. Tübingen: Mohr, 1987, 21–22.

⁴² WALTER i. m. 90.

⁴³ Oberlandesgericht (=OLG) Frankfurt, *Juristische Wochenschrift* (=JW) 1935, 3054. Ezt a Reichsgericht változtatta meg; ld. JW 1936, 1824.

⁴⁴ WALTER i. m. 90.

⁴⁵ *Kommentar zum bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen*. Eckpfeiler des Zivilrechts. Bd. 8. Ed. JULIUS VON STAUDINGER – ROLAND MICHAEL BECKMANN – MICHAEL MARTINEK. Berlin: Walter de Gruyter, 2005.

⁴⁶ *Historisch-kritischer Kommentar zum BGB*. Red. REINHARD ZIMMERMANN. Bd. II. Teilbde. 1–2. *Schuldrecht: Allgemeiner Teil*. Hamburg: Mohr-Siebeck, 2007.

⁴⁷ *Palandt Bürgerliches Gesetzbuch*. 69. Aufl. In *Beck'sche Kurz-Kommentare* Bd. 7. Bearb.: PETER BASSENGET al. mult. München: Beck, 2010.

tő, hogy a visszterhes követelésátruházások esetében a *kizárt bonitási* (a kellékszavatosságra emlékeztető felelősség a behajthatóságért) és a *kizárható veritási* (a jogszatossághoz hasonló felelősség az átruházott követelés létezéséért) szavatosság római jogból megismert példái új értelmet nyertek. Amint pl. arra a „Rechtskauf” témakörében a *Palandt*⁴⁸ is rámutat, a jövőbeli követelések ügyleti úton kizárt szavatosság vagy visszkereseti jogról (regresszigenyről) történő lemondás mellett történő értékesítése mint szerződési modell új funkciókra – pl. előfinanszírozás, hitelfunkció – talál a pénzügyi piacokon (ld. ’valódi factoring’⁴⁹).

Álláspontom szerint pl. a *forfetírozás* is direkt párhuzamba állítható a reményvétellel, sőt, akár annak iskolapéldájával is! A *forfait* keretében (egyszerűsítve a kérdést) a *forfateur* úgy veszi meg a *forfaitistól* a jövőbeli követelést, hogy egyidejűleg lemond az (így előfinanszírozott) eladóval szembeni regressz-igényéről, magára véve ezzel a „megvett” követelés esedékességet követő behajthatatlanságának teljes kockázatát (Bonitátsrisiko). Eltekintve az ügylet tipikus céljától (exportfinanszírozás) és a kockázatsökkentés végett alkalmazott forfeitírozási díjtól (mely állhat pl. bankgarancia-átruházásban, váltóforgatásban is), a szerződés – miként egyébként a factoring is – kapcsolatba hozható a reményvételi ideával már önmagában azért, mert maga az elnevezés (*forfait*) is ’átalány’-t jelent (*emptio per aversionem*, Verkauf in Bausch und Bogen).

A párhuzam még az iskolapélda esetében sem erőltetett, sőt inkább nyilvánvaló. A „reményt eladó” (*spei venditor*) – a halász – mint értékteremtő, kvázi-vállalkozási tevékenységet végző piaci szereplő már az ókori Rómában is forráshiányos volt. E hiányt kétféle módon engedte a „római piac” (és az azt ismerő jurista) a számára kipótolni: (1) a reményvételi ügylettel, melyben akkor is jogosult volt az általányszerű vételárra, ha gondossága ellenére is eredménytelen maradt a tevékenysége (*si nihil incidierit*); ill. (2) a fogás sikerétől függő feltétel mellett visszafizetendő kölcsön útján (D. 22,2,5 pr.-1⁵⁰). Ha tehát a vagyoni aktívum – így pl. a jövőbeli halfogásért végzendő szakmunka vagy a jövőbeli követelés – vevője teljesen átveszi magára az ügyleteredménytelenség (a halfogás kimaradása, a követelés behajthatatlansága) kockázatát. Az így megfizetett vételárnak lehet olyan önálló funkciója is, amellyel a vevő az eladót finanszírozza.

A BGB 1059. § (1)–(2) bekezdése a római joggal egyezően tiltja a haszonélvezeti jog átruházását – jogi személy haszonélvezőnél 1953 óta a BGB 1059a. §-a korlátozottan megengedi⁵¹ –, azonban van mód a haszonélvezeti jog gyakorlásának visszterhes átengedésére. Az aleatórius elem nyilvánvaló: a haszonélvező („eladó”) halálával, ill. megszűnésével *ipso iure* [ld. 1061. § (1)–(2) bek.] megszűnik a haszonélvezet, így ha az eladói haszonélvező a szerződést követő napon megszűnik vagy elhalálozik, a joggyakorlás „helyettes” jogosultja (vevő) éppen úgy jár, mint a halász vevője, amikor az eladó üres hálóval ér partot. A kommentárok – noha nem utalnak e párhuzamra –

⁴⁸ Palandt-BGB 2010, § 453 Rz. 17–28a; 668–669.

⁴⁹ Legújabbban PINTÉR ATTILA: A factoring-szabályozás új korszaka. *Magyar Jog*, 58/2 (2011) 108–109.

⁵⁰ „...Nem kétséges, hogy ha a halásznak – megveendő az eszközöket – úgy adok pénzt [kölcsön], hogy azt akkor fizeti vissza, ha fogása volt; és a sportolónak – biztosítandó a testgyakorlást – úgy, hogy akkor fizeti vissza, ha győzött, mindehhez és a kötelezettség megnöveléséhez az egyszerű, stipulatio nélküli megegyezés is elegendő.” (Saját fordítás.)

⁵¹ A törvényt azóta ötször módosították, legutóbb 2006-ban. Vö. <http://lexetius.com/BGB/1059a> (2010. okt. 20.)

annyit jegyeznek meg, hogy e rendelkezések folytán a bírói gyakorlat (pl. Landgericht Traunstein⁵²) jogszerűnek találta, hogy a haszonélvezetbe adott dolog *tulajdonosa* a haszonélvező halála esetére ennek örököse számára már előre, a halál tényének feltételével keletkező új haszonélvezeti jogot alapítson. Nem kérdés: a joggyakorlás helyettes jogosultja (vevő) számára így is elemi kockázat az eladó halála, ti. ez a tulajdonostól származó feltételes jogalapítás a haszonélvező jogutóda számára nyilvánvalóan nem eredményezi a kötelmi kötelezettségbeli utódlást: a vevő számára az „áru” így is eleményszik, mivel az új jogosulttal külön kell megállapodnia, nem elegendő a jogelőddel kötött szerződésben rendelkezni a jogviszony folytatásáról.

3. A „várományvétel” kérdése

A felsőbbírói gyakorlatban az 1950-es évek közepéig, a jogtudományban pedig az 1980-as évekig (pl. *Flume*,⁵³ *Kupisch*,⁵⁴ *Forkel*,⁵⁵ *Walter*⁵⁶) vitatott volt, hogy dolog módjára átruházható-e a pusztá várományosi jog. A problémakör arra tekintettel nyer jelentőséget, hogy a ’római reményvétel’ tárgya a megszerezni kívánt javak iránti várakozás, amely jogi terminusra is lefordítható, s a kötelmi hatályú várománnyal esik lényegében egybe.

A reményvétel fenti példáival egyébként kapcsolatba nem hozható tényállású ügyekben a várományosi jog átruházhatósága és ezzel összefüggésben megterhelhetősége kérdésében a *Bundesgerichtshof* (BGH) igenlően foglalt állást: először 1956-ban,⁵⁷ majd 1961-ben.⁵⁸ Az átruházásnak ilyenkor elvben kétféle módja van: harmadik személy

⁵² Landgericht Traunstein Urteil vom 26.9.1962. 4 T 269/62: Eintragung einer Vormerkung für Anspruch auf Einräumung eines Nießbrauchs für Erben des Nießbrauchers. NJW 15/48 (1962) 2207.

Ld. Palandt-BGB 2010, § 1059 Rz. 1, 1553. és § 1061. Rz. 1, 1555; Großkommentar von de Gruyter: Das Bürgerliche Gesetzbuch mit besonderer Berücksichtigung der Rechtsprechung des Reichsgerichts und des Bundesgerichtshofs. Bearb. JOHANNES DENECKE et al. Bd. III. Sachenrecht. Berlin: de Gruyter, 1996. § 1061 Rz. 1.

⁵³ WERNER FLUME: Die Rechtsstellung des Vorbehaltskäufers. *Archiv für die civilistische Praxis* 161/5 (1962) 385–407.

⁵⁴ BERTHOLD KUPISCH: Durchgangserwerb oder Direkterwerb? Eine verfehlt Fragestellung zu einem überlebten Begriff. *Juristenzeitung*, 31/14 (1976) 417–429.

⁵⁵ HANS FORKEL: Anmerkung zu BGH 24.10.1979 (VIII ZR 289/78): Ausdehnung des Eigentums-vorbehalts ohne Zustimmung des Anwartschaftszweiterwerbers unwirksam. NJW 33/4 (1980) 175–176.

⁵⁶ WALTER i. m. 93–94.

⁵⁷ BGH (=Bundesgerichtshof) Urteil vom 22.02.1956 (IV ZR 164/55) *Entscheidungen des Bundesgerichtshofs in Zivilsachen* (= BGHZ) 20,88:

(1) Ist eine Sache unter aufschiebender Bedingung (Eigentumsvorbehalt) übereignet, so kann der Anwärter die Anwartschaft an einen Dritten veräußern. Die Veräußerung hat zur Folge, daß der Erwerber das Eigentum bei Eintritt der Bedingung unmittelbar, ohne Durchgang durch das Vermögen seines Rechtsvorgängers, erwirbt, auch wenn der Inhaber des Vollrechts der Übertragung nicht zugestimmt hat (abw RGZ 140, 223). § 185 BGB ist auf diesen Fall nicht anzuwenden. (2) Ist die Sache in der Zwischenzeit durch einen Gläubiger des ersten Anwartschaftsberechtigten gepfändet worden, so wird die Pfändung bei Eintritt der Bedingung nicht wirksam, dem Eigentumserber steht die Widerspruchsklage nach § 771 ZPO zu.

⁵⁸ BGH Urteil vom 10.04.1961 (VIII ZR 68/60) BGHZ 35,85:

Hat der Grundstückseigentümer Zubehör des Grundstücks unter Eigentumsvorbehalt erworben, so erstreckt sich ein Grundpfandrecht auch auf das Anwartschaftsrecht des Eigentümers auf Erwerb des Eigentums der Zubehörstücke.

tulajdonjogának feltételes fenntartása melletti dologvétel (*Sachkauf*), vagy pedig a *constitutum possessorium* (Besitzkonstitut, BGB § 930) módjára történő átruházás jogvétel (*Rechtskauf*) keretében. A BGH kiterjesztette ugyanakkor a dologvételben magától értetődően irányadó okirati szabályokat – ezekben az esetekben – a jogvétel módjára történő átruházásra is forgalombiztonsági és kockázatsökkentő céllal: közjegyzői okiratba foglalandó a szerződés mindkét módozat esetében (vö. a BGB kötelmi reform előtti 313. §-ával⁵⁹).⁶⁰

A BGB-reform azonban ennél is továbblépett, és a dologvételi szabályokat garanciális okból – nyilván a fenti 1999/44/EK P.-T. Irányelvre is tekintettel – általánosan kiterjesztette a jogvételekre [vö. § 453 Abs. (1)–(3)].

Amennyiben tehát a német magánjogban dolog módjára, kötelmi hatállyal átruházható a pusztá várományosi jog, akkor elvben alátámaszthatónak tűnik az idea kiterjesztése a reményvételnek nevezett tényállásokra is azzal a különbséggel, hogy az alapesetekben – ingóvételről lévén szó – a közjegyzői formakényszer nyilván mellőzhető, hiszen a fenti esetekben a váromány *ingatlantulajdon* megszerzésére vonatkozott. A kötelmi reform következtében kiterjesztett szabályok értelmezése azonban régi – itt behatóbban nem vizsgálható – kérdéseket vet fel (pl. mi a jog-, s mi a kellékszavatosság pontos értelme a jogvételeknél).

4. A szavatosi felelősség ügyleti kizárásának lehetősége

A BGB reform előtti (1900 és 2002 között változatlan) 476. §-a⁶¹ – melynek szerepét döntően a legutóbb 2004-ben módosított 444. §⁶² vette át – lehetőséget teremtett a kellek- és jogszavatosi felelősségnek a felek ügyleti akaratán alapuló kizárására, ill. – ezután természetes – korlátozására. A hatályos 444. § szerint erre a megállapodásra azonban nem hivatkozhat utóbb az eladó, ha az áru jogi vagy kellekhibájáról tudomással bírt, s azt a vevő előtt csalárdul elhallgatta, vagy egyébként jótállási kötelezettséget vállalt.

A reményvételbeli kellékszavatosság értelmezésében iránytűnek tekintendő celsusi töredék (D. 19,1,12⁶³), ill. a jogszavatosságnál vizsgálandó Pomponius- és Ulpianus-

⁵⁹ § 313 Abs. (1) Ein Vertrag, durch den sich der eine Teil verpflichtet, das Eigentum an einem Grundstück zu übertragen oder zu erwerben, bedarf der notariellen Beurkundung.

§ 313 Abs. (2) Ein ohne Beobachtung dieser Form geschlossener Vertrag wird seinem ganzen Inhalte nach gültig, wenn die Auffassung und die Eintragung in das Grundbuch erfolgen.

⁶⁰ BGH Urteil vom 11.11.1983 (V ZR 211/82) BGHZ 89,41 – ehhez képest ld. az alábbiakat:

BGH Beschluß vom 1.12.1988 BGHZ 106,108.

BGH Urteil vom 26.11.1999 (V ZR 251/98 Schleswig) NJW 53/13 (2000) 951–952.

BGH Urteil vom 16.07.2004 (V ZR 222/03) NJW 57/46 (2004) 3330–3332.

⁶¹ § 476. Eine Vereinbarung, durch welche die Verpflichtung des Verkäufers zur Gewährleistung wegen Mängel der Sache erlassen oder beschränkt wird, ist nichtig, wenn der Verkäufer den Mangel arglistig verschweigt. [1900. jan. 1-jétől 2002. jan. 1-jéig.]

⁶² § 444. Haftungsausschluss. Auf eine Vereinbarung, durch welche die Rechte des Käufers wegen eines Mangels ausgeschlossen oder beschränkt werden, kann sich der Verkäufer nicht berufen, soweit er den Mangel arglistig verschwiegen oder eine Garantie für die Beschaffenheit der Sache übernommen hat. [2004. dec. 8-tól.]

⁶³ „Hogyha hálövetést veszek, és a halász nem akarta hálóját kivetni, úgy ennek bizonytalan értéke becsülendő fel; míg ha a kifogott halat részemre átadni nem akarta, akkor felbecsülni azt kell, amit kifogott.” A formuláris per tárgya ez a megbecsült összeg.” (Saját fordításom.)

fragmentum (D. 18,1,8,⁶⁴ és D. 19,1,11,18⁶⁵) szellemiségében valójában megegyezik a BGB-textus céljával.

A római és a hatályos német normák „legkisebb közös többszöröség” történő absztrakcióját követően látható, hogy mindkét esetben arról van szó: a garanciális szabályoknak a vevő kockázatát fokozó korlátozása, kizárása nem eredményezhet az eladó tekintetében kockázatsökkenést vagy bármilyen ezzel összefüggő egyéb vagyoni aktívumot akkor, ha ez a vevői érdeket védő szabályok kizárására, korlátozására lehetőséget adó alanyi jogot konstituáló törvényi szabály kijátszását eredményezné.

A felek köthetnek tehát kockázatterhelt módon is adásvételi szerződést, azonban a tudatos jogsértést, érdekkijátszást a jog ekkor sem tűrheti.

A felelősség fentiek szerinti ügyleti kizárására hallgatólagosan kerül sor a helyettesíthető dolgok átalányaras vétele, a *reményvétel*, ill. az ajándékkal valójában vegyes,⁶⁶ ún. ’baráti áron’ történő vétel (*Verkauf zum Freundschaftspreis*) eseteiben. Megvalósulhat a felelősségkizárás kifejezett mellékegyezményvel is, melynek tipikus esete a *talisqualis vétel (mit Klausel „tel-quel”)*. Ebben a felek – a családság esetén kívül – a rejtett hibákért való szavatosi felelősséget is kizárják. Amennyiben ugyanakkor az árut az „a megtekintés szerinti állapotban”-záradékkal veszik meg, a bírói gyakorlat vizsgálja a megtekintés körülményeit, a hibák felismerhető és felismerendő voltát, ill. kár esetén a nem kellően körültekintő vevő mint károsult önhibáját, közrehatását is.⁶⁷ S ki lehet végül zárnai a felelősséget az ÁSZF útján is.⁶⁸ Számos esetben *maga a törvény* zárja ki

⁶⁴ „Néha azonban elképzelhető az eladás dolog nélkül is: mint pl. ha afféle kockázat vétetik meg [mintha kockázatos vétel lenne], miként történik a halászsákmány vagy a madár- vagy a missilia-fogás vételekor. Az adásvétel ti. akkor is létrejö, ha semmit nem fognak, mert a remény lett megvéve...” (Saját fordításom.)

⁶⁵ „Amikor valaki a vevő birtokának fenntartására vonatkozó ígérettel ad el, kérdés, miért tartozik helytállani. Jelentős különbség van ugyanis aközött, hogy a maga és az utódai [örökösei] általi zavarástól való mentességre, vagy pedig a bárki általi zavarás kizárására tesz ígéretet. Ha csak magáért vállalja, ne tekintsük a bárki más általi elperlésért kötelezettnek. Ezért, ha sikeresen elperlik a dolgot, vagy pedig stipuláció jön közbe, az eladó nem felel sem a stipulációért és stipuláció híján ex empto sem. Julianus digesztái 15. könyvében írja ugyanakkor, hogy ha az eladó úgy nyilatkozik, hogy maga és örökösei tüléséért áll helyt, akkor helytállása nem vonatkozik a vevő teljes kárára, kiterjed azonban kötelezettsége arra, hogy a vételárat viszszafejtse. Az ő véleménye szerint ugyanezek állnak arra az esetre is, amikor az adásvételi szerződésben világosan kikötik, hogy a dolog elperlésének esetére nem tartozik semmivel: az elperelt dolog vételárával tartozik, egyébbel nem. A bona fides szerint kötött szerződések ugyanis nem tűrik az olyan megállapodást, mely szerint a vevő az árut elveszítse, s az eladó az árat mégis megtarthatja. ...” (Saját fordításom.)

⁶⁶ Ilyenkor azonban nem alkalmazhatók az ajándékozásban az ingenadósra vonatkozó enyhe felelősségi szabályok! Vö.: DIETER MEDICUS: *Bürgerliches Recht. Eine nach Anspruchsgrundlagen geordnete Darstellung zur Examensvorbereitung*. 13. Aufl. Köln: Heymanns, 1987. Rz. 380–381. Hiv.: WALTER i. m. 223⁵³⁸.

⁶⁷ OLG Köln Berufungsurteil vom 16.09.1991. (2 U 51/91): 1. Die Klausel „wie besichtigt“ schließt die Gewährleistung für die Mängel aus, die bei einer gründlichen Besichtigung durch den Käufer (nicht: durch einen Sachverständigen) erkennbar waren. 2. Beim Kauf eines zehn Jahre alten Wohnwagens gehört zu einer gründlichen Besichtigung, daß der Käufer (auch als Laie) die Unterseite des Fahrzeugs auf Undichtigkeiten und Rostschäden prüft. 3. Der Verkäufer ist nicht seinerseits verpflichtet, das Fahrzeug vor dem Verkauf zu untersuchen. Es kann daher ohne weitere Anhaltspunkte nicht davon ausgegangen werden, daß er nach den obigen Maßstäben erkennbare Mängel auch selbst kannte.

Ld. még: *Betriebsberater* (=BB) 1954, 116; 1957, 238; 1953, 693. Vö. MARTIN HENSSLER: *Risiko als Vertragsgegenstand*. Tübingen: Mohr&Siebeck, 1994. 162¹³¹. Ld. még: WALTER i. m. 224.⁵⁴⁸⁻⁵⁵⁰

⁶⁸ WALTER i. m. 222–227.

[vö. BGB § 2376 Abs. (1)–(2)] a szavatosi felelősséget. Ennek a téma szempontjából egyetlen aktuális esete a *hagyatékvétel*.

III. Reményvétel a kereskedelmi jogban?

1. *Az ADHGB.* A BGB előtti, régi kereskedelmi törvény (ADHGB) a kereskedelmi ügylet (Artt. 271–272), ill. vétel szabályozása (Artt. 337–359) körében nem adott támpontot ahhoz, hogy a reményvétel mint kereskedelmi vétel megáll-e. A kereskedelmi ügylet definíciójából nem következik ugyanakkor az sem, hogy a jövőbeli dolgok vétele a kereskedelmi jog hatálya alá tartozna, hacsak nem, mint a széles értelemben vett szállítási ügyletek egyike, mivel a szűkebb értelmű vételi ügylet fogalma alá nem vonható. Csak a 338. Art. terjeszti ki (vö. Art. 271 § 1–2) a vételi szabályok hatályát a helyettesíthető dolgok meghatározott mennyiségének szállítására irányuló szerződésre.

Ehhez képest az árukereskedelmi vétel pandektista-természetjogi hatás alatt álló jogtudományi feldolgozásai – pl. az igen jelentős *Treitschke*-féle⁶⁹ – semmi akadályát nem látták a klasszikus adásvétel-fogalom szinte végletes kiterjesztésének és retipizálásának. (Ez a tendencia többször kialakult, majd lecsengett, s napjainkban is dívik – ld. pl. 'portfólióvétel', 'szolgáltatásvétel'.) E megközelítésbe tehát 'belefér' a reményvétel, s mellette külön-külön típusként a függő gyümölcs, a bányahozam, a remélt dolog vétele vagy az átalányszerű vétel (Kauf von Quantitäten, ill. Kauf in Pausch und Bogen).

2. *A HGB.* A hatályos kereskedelmi törvény (HGB) anyagára épülő modern német kereskedelmi jogban – amely már kifejezetten ún. *Sonderprivatrecht* (vö. legújabban *Oetker*⁷⁰) – a kereskedelmi vételre vonatkozó szabályok nem az ügyleti sokféleség lehetőségének megalapozása, azaz a HGB-beli vételi szabályok egyéb szerződésekre vonatkozó háttérjogszabályi minőségének hangsúlyozása,⁷¹ hanem a kötelemszegések esetére igénybe vehető garanciák újrafogalmazásának irányába mozdultak el (vö. §§ 373–382⁷²). Egyértelműen megállapítható, hogy a reményvétel „mint olyan” – szemben az osztrák joggal – nem fér bele a *Handelskauf* fogalmába, s annak terrénuma az a „Stillschweigen”, vagyis az a hallgatás, amely a fentiek szerint a német *polgári törvénykönyv* sajátja.

⁶⁹ GEORG KARL TREITSCHKE [bearb. von FRIEDRICH A. WENGLER]: *Der Kaufcontract in besonderer Beziehung auf den Waarenhandel*. 2. Aufl. Gera, 1865. 35–47.

⁷⁰ HARTMUT OETKER: *Handelsrecht*. 6. Aufl. Berlin: Springer, 2010. 1–4.

⁷¹ Ez természetesen megvan, de nem primér jelentőségű. Vö. OETKER i. m. 245–246.

⁷² OETKER i. m. 219–224. és 228–244.